

Prof. Dr. İlhan Helvacı

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Borçlar Hukuku - Genel hükümler - 14. Hafta - 2. Ders - 29.02.2024

Bölünemeyen Borçlarda Birden Çok Alacaklının Aralarında Teselsül Yoksa

Evet, kaldığımız yerden devam edeceğiz. Şu örneği buraya yazmıştım. Ne demiştik? Birden çok alacaklı varsa ve alacaklılar arasında teselsül varsa alacaklılardan herhangi birine borcun ifası mümkündür. Borç ifa edilmiş olur.

Alacaklılar arasında teselsül yoksa diye sorduğumuzda da TBK 85. maddenin uygulanması gerektiğini söyledik. TBK 85. madde çerçevesinde de dedik ki bölünemeyen borcun kime ifası gerekir? Tüm alacaklılara bir bütün olarak ifası gerekir dedik.

Evet, alacaklılardan her biri borcun ifasını talep edebilir. Kendisine ifasını mı? Hayır, bütün alacaklılara ifasını talep edebilir dedik ve borçlu da ancak ve ancak bütün alacaklılara borcunu bir bütün olarak ifa ederek borcundan kurtulabilir dedik.

Bölünemeyen Borcun İfasının İmkânsızlaşması Üzerine Alacaklıların Tazminat Ödenmesi Talebinde Bulunmaları

Ama şu noktaya geldiğimizde örneğin kiracı söz konusu nesnenin yanmasına sebebiyet verdi, ariyet alan söz konusu nesnenin yanmasına sebebiyet verdi. Ariyet alan = kullanım ödücü alan, söz konusu nesnenin yanmasına sebebiyet verdi kendi kusuruyla. Saklayan söz konusu nesnenin yanmasına sebebiyet verdi, zarar verdi yani A1 ve A2'ye.

Acaba A1 veya A2 yine böyle borcun tümüyle bütün alacaklılara ifasını istemek zorundalar mı? Borç hâlâ bölünemeyen bir borç mu? Yoksa borç artık bir miktar tazminat ödenmesi borcuna dönüştüğü için acaba bölünebilen bir borç haline geldi mi? Ne dersiniz?

Artık sadece bir nesnenin zilyetliğinin naklinden söz etmiyoruz. O borç sona erdi. O borç sona erdi ama o borcun yerine ne geçti? Bay B'nin tazminat ödeme yükümlülüğü geçti. Dolayısıyla artık söz konusu tazminat ödeme yükümlülüğü bakımından yine borcun tümüyle A1 ve A2'ye ifası şart mı? Hayır, şart değil.

Alacaklılar, örneğin müşterek mülkiyet ilişkisinde 1/2 - 1/2 paya sahipse veya 1/3 - 2/3 paya sahipse, kendi payları oranında uğradıkları zararın giderilmesini Bay B'den ne yapabilirler? Talep edebilirler. Örneğin A1 1/2 pay sahibi ise uğradığı zarar malın değeri 10.000 lirasysa 5.000 lirasının kendisine ödenmesini talep edebilir. Aynı şekilde A2 de müşterek mülkiyetteki payı 1/2 ise 5.000 liranın kendisine ödenmesini talep edebilir.

V-) Bölünemeyen Borçlarda Birden Çok Borçlu Varsa

Şimdi geliyoruz yine aynı sistematikte bölünemeyen borçlarda birden çok borçlu varsa.

Bir kez daha söylüyorum bölünemeyen borçlarda bir tane alacaklı varsa ifa herhangi bir özellik arz etmez. Bölünemeyen borçlarda bir tane borçlu varsa borcun ifası herhangi bir özellik arz etmez. Bizim çalıştığımız 85. madde neye ilişkin bir madde? Bölünemeyen bir borç olacak ve buna ilave olarak bu borcun ya 1-) birden çok alacaklısı olacak - ki bunu çözdük biraz önce ya da 2-) birden çok borçlusu olacak ki bunu da şimdi çözmek üzereyiz.

Burada da şöyle yapalım, B1 ve B2 bir kira sözleşmesinin tarafıdır. Kiracıdır. Bir kira sözleşmesinde örneğin kiracı tarafta birden çok kişi yer alabiliyor muydu? Ta geçen dönemin en başındaki örneklerimizi hatırlayın. Evet. Birlikte kiracılar veya birlikte kullanım ödücü almışlar. Yani ariyet almışlar eski deyimle veya birlikte saklayan statüsüne sahipler, birlikte emanet alan sıfatına sahipler. İki tane borçlumuz var. Burada da sözleşmenin sonunda artık söz konusu nesnenin iadesi ile karşı karşıyayız. Bölünemeyen bir borçla karşı karşıyayız. Baktığımız zaman ne yapacağız acaba? Yine aynı ayrımı yaptık.

1-) Borçlular Arasında Teselsül Varsa

Hatırlıyorsunuz alacaklı ne yapabiliyordu? Borçlulardan herhangi birinden borcun tamamını talep, dava ve tahsil edebiliyordu. Örneğin söz konusu nesneyi A1 iade etti kiracı sıfatıyla veya ariyet alan sıfatıyla veya saklayan sıfatıyla. Artık bu borç sona erdi değil mi, bu borç sona erdi.

Yine aralarında bir rücu ilişkisi söz konusu olacaksa biraz önce konuştuğumuz gibi borçlular arasındaki teselsüldeki iç ilişki, rücu ilişkisi, halefiyet ilişkisi. Biraz önce konuştuğumuz kurallar aynen burada da uygulama alanı bulacak.

2-) Borçlular Arasında Teselsül Yoksa

Geldik borçlular arasında teselsül yoksa ihtimaline. Acaba borçlular arasında teselsül yoksa birlikte kiracı olan B1 ve B2 acaba borcu nasıl ifa edecekler? Ne dersiniz? TBK m. 85 fıkra 2'deyiz.

“Bölünemeyen borcun birden çok borçlusu varsa, borçlulardan her biri borcun tamamını ifa etmekle yükümlüdür.”

Neye son derece benzer bir yapı kurmuş kanun koyucu? Müteselsil borçluluğa oldukça benzer bir yapı kurmuş, değil mi? Müteselsil borçlulukta da alacaklı borçlulardan herhangi birinden borcun tümünün ifasını talep edebiliyordu. Borçlulardan birisi borcu ifa ederse borç sona eriyordu ve arkasından da rücu ilişkisi söz konusu oluyordu.

Burada da aynı şekilde kanun koyucu, müteselsil borçluluğa paralel bir yapı kurmuş. Diyor ki, bölünemeyen borcun birden çok borçlusu varsa B1 ve B2, borçlulardan her biri borcun tamamını ifa etmekle yükümlüdür. Yani kiralanan, ariyet alınan, saklanan nesneyi iade edecek, değil mi?

Peki, burada acaba bir rücu ilişkisi söz konusu olabilir mi olamaz mı diye baktığımızda buna da kanun koyucu yine değiniyor madde 85 fıkra 3'te:

“Durumun gereğinden aksi anlaşılmadıkça, ifada bulunan borçlu, alacaklıya halef olur ve diğer borçlulardan payları oranında alacağını isteyebilir”

Şimdi burada B1 ve B2 birlikte kiracılar. Söz konusu nesneyi iade yükümlülüğünü kira sözleşmesinin sonunda B1 yerine getirmiş. Acaba B2’ye müracaat etme ihtimali sizce var mı? Durumun gereğinden aksi anlaşılmadıkça ifada bulunan borçlu alacaklıya halef olur ve diğer borçlulardan payları oranında alacağını isteyebilir. Sizce acaba burada böyle bir rücu ilişkisi söz konusu olabilir mi? Ne dersiniz? Herhalde olamasa gerekir durumun gereğinden, durumun gereğinden aksi anlaşılmaktadır diyebiliriz.

Gördüğümüz gibi borçlu teselsülüne ilişkin hükümler bölünebilen edimlerde de bölünemeyen edimlerde de uygulama alanı bulabiliyor:

Ama sonuç itibarıyla biz tekrar özetleyecek olursak bölünemeyen bir borç varsa tek alacaklı varsa ifa özellik arz etmez, tek borçlu varsa ifa özellik arz etmez, birden çok alacaklı varsa her bir alacaklı borcun tümüyle tüm alacaklılara ifasını talep edebilir. Bölünemeyen borcun birden çok borçlusuna varsa her bir borçlu borcun tamamından sorumludur. Borcun tamamını ifa etmekte yükümlüdür diyoruz. Demek ki böylelikle 85. maddeyi de 162. madde ile beraber 169. madde ile beraber ne yaptık, ele aldık diyebiliriz. Şimdi artık yavaş yavaş nereye gelebiliriz?

Kısmi İfa

Kısmi ifa başlığına gelebiliriz. Kısmi ifayı ele alabiliriz. Peki, kısmi ifa için neyin farkındayız? Herhalde ortada nasıl bir borç olmalı? Bölünebilen bir borç olmalı değil mi bölünebilen bir borç olmalı. Bölünemeyen bir borçla karşı karşıyaysak, bir inşaatın yapılması borcuyla karşı karşıyaysak, bir eserin teslimi borcuyla karşı karşıyaysak, bir yapmama borcuyla karşı karşıyaysak böylesine edimler nasıl edimlerdir? Bölünemeyen edimlerdir. Bir parça borcu söz konusu ise o nesnenin teslimi söz konusuysa bu da böyle bölünemeyen bir borçtur. Dolayısıyla bu ihtimallerde bölünemeyen borçlarda borçlunun zaten kısmen ifayı gerçekleştirmesi mümkün değildir.

Ama bölünebilen borçlarda 10 kilogram pirinç, 20 litre zeytinyağı, 10 ton pamuk, 5 ton kömür, 20 metre kumaş gibi bölünebilen borçlarda, cins borçlarında ne diyoruz biz, diyoruz ki kısmi ifa teklifi söz konusu olabilir diyoruz. Borçlu borcunu kısmen ifa etmeyi teklif edebilir diyoruz.

I-) Alacaklı tamamı belli ve tamamı muaccel bir borcun kısmi ifasını kabul etmek zorunda değildir

Baktığımız zaman kuralı şöyle koyuyoruz, bölünemeyen edimler bir bütün olarak ifa edilirler. Dolayısıyla borçlunun kısmen ifa önerisinde bulunması söz konusu olmaz. Biraz önce söyledim. Ama bölünebilen edimlerde de yine prensip bir bütün olarak ifadır, ama kısmen ifa edilmeleri mümkün olduğu için borçlu borcun kısmen ifa etmek isteyebilir. Toplamda 10 ton buğday verme borcu altındadır *“İki tonunu şimdi üç tonunu sonra vereyim. Geri kalan beş*

tonunu da daha sonra vereyim.” Diyebilir. Para borçları bölünebilen borçlardır. B’nin A’ya 100.000 lira borcu olduğunu varsayalım. Prensip itibarıyla bu borç bölünebilen bir borç olsa dahi bir bütün olarak ifa edilecek. 100.000 liranın tümüyle ifası gerekecek. Hal böyle olmasına rağmen borçlu alacaklıya “60.000 lira ödeyeyim şimdilik. Geri kalan 40.000 lirayı da sonra ödeyeyim.” gibi bir teklifle gidebilir mi? Gidebilir. Alacaklı böyle bir öneriyi kabul edebilir mi? Kabul edebilir. Kabul etmek zorunda mı? Borçlar Kanunumuzda bir hüküm var. Borcun tamamı belirliyse ve borcun tamamı muaccelse ki bizim örneğimizde gerçekten de 100.000 liralık borcun tamamı belirli, tamamı ihtilafsız ve tamamı muaccel. Yani artık alacaklı tarafından ifası talep edilebilir bir borca dönüşmüş, vadesi gelmiş bir borçtan bahsediyoruz. Muaccel bir borçtan bahsediyoruz. Dolayısıyla kanun koyucu diyor ki; sen diyor borcunu tümünü ifa etmek zorundasın, alacaklı kısmi ifayı kabul etmek zorunda değil. Yani o zaman borçlu 60.000 liraya teklif etmesine rağmen hâlâ 100.000 liranın tamamını ödemiş bir borçlu durumunda mı? Hâlâ 100.000 liralık borcunu ödemiş durumda. Yani burada borçlunun borcunun ifasını konuşuyorsak borcunun hâlâ ne kadar olduğunu söylüyoruz? 100.000 lira olduğunu söylüyoruz. Borçlu 100.000 liralık borcunu ifa etmedi diyoruz. 60.000 liralık kısmının ifasını teklif etmiş olması bizim için ne yapmıyor, önem arz etmiyor. Yani burada dikkat ederseniz 40.000 lira için borçlu temerrüde düşer demiyoruz. Borçlu 100.000 lira için temerrüde düşer diyoruz.

Temerrüt diye bir kavramımız var. İlerleyen derslerde de konuşacağız. İki tane başlık var. Alacaklı temerrüdü, borçlu temerrüdü. Borçlu temerrüdünde kural şu: borcun vadesi gelmiş olmalı, borç muaccel olmalı, borcun ifası mümkün olmalı, alacaklı ifayı kabule hazır olmalı. Arkasından da alacaklı kural olarak bir ihtar çekmeli. Bu çerçevede borçlu temerrüde düşüyor ve temerrüdünün sonuçlarına katlanıyor. Örneğin para borçlarında borçlu temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür. Başka borçlarda da başka sonuçlarımız var. Gecikme tazminatı ödemekle yükümlü. Kazara meydana gelecek zararlardan sorumlu. Tam iki tarafa borç yükleyen akitlerimiz var. O akitlerde de kural olarak bir mehil tayin ederek, ek bir süre vererek, yine ne yapılabilir, sözleşmeden dönme ihtimali söz konusu olabiliyor. İfadan vazgeçip müspet zararının giderilmesi talebi söz konusu olabiliyor. Bunlara ayrıca ilerleyen derslerde bakacağız.

Şu an itibarıyla siz bana şunun cevabın verin yeterli. Borcun tamamı belli, tamamı ihtilafsız ve borcun tamamı muaccelse borçlu 60.000 lirayı ödemeyi teklif ettiyse alacaklı kabul etmek zorunda mı? Hayır. Peki, borçlu borç muaccelse veyahut alacaklı da bir ihtar çektiyse örneğin temerrüt ihtar, ne kadarlık borç için temerrüde düştü? 40.000 liralık mı 100.000 liralık mı? 100.000 liralık. Ne kadarlık borç için temerrüt faizi ödeyecek, 40.000 lira için mi 100.000 lira için mi? 100.000 lira için.

Borç kısmen ifa edilebilen bir borç olsa da yani parçalara bölünebilen borç olsa da alacaklı borcun tamamı muaccelse ve borcun tamamı ihtilafsız ise kısmi ifayı kabul etmek zorunda değil. Şimdi Borçlar Kanunumuz 84. maddesinde bize bunu söylüyor. Bunu bir okuyalım. Arkasından yavaş yavaş maddenin içine gireceğiz. “II. İfanın konusu” kenar başlığı altında. “I. Kısmen ifa”, madde 84:

“Borcun tamamı belli ve muaccel ise, alacaklı kısmen ifayı reddedebilir. ...”

Şimdi bu tamamı belli ifadesi için buraya küçük bir not almak lazım. Borcun bir kısmı ihtilafli ise o zaman borcun tamamı bellidir diyemeyiz değil mi? Bir kısmı ihtilafli ise borcun tamamı bellidir diyemeyiz.

İlerleyen dakikalarda buraya tekrar geri geleceğim. Şimdi diyeceğiz ki: Evet alacaklı kısmi ifayı kabul etmek zorunda değildir. Ama 84 fıkra 1 çerçevesindeki şartlar dâhilinde alacaklının kısmi ifayı kabul zorunluluğu da söz konusu olabilir.

II-) Alacaklının Kısmi İfayı Kabul Zorunluluğu Söz Konusu Olabilir

Bu nereden kaynaklanabilir?

1-) Sözleşmede Aksi Yönde Düzenleme Yapılmış Olabilir

Bu durum sözleşmeden kaynaklanıyor olabilir. Taraflar bir sözleşme yapmışlardır. Demişlerdir ki *“On ton buğday teslim edilecek. Kısmi ifa mümkündür. Alacaklı borcunu çeşitli kısımlara ayırarak ifa edebilir.”* demişlerdir. O zaman borçlu kısmi ifayı teklif edince alacaklı kısmi ifayı kabulden imtina edebilir mi? Zaten sözleşmeye yazmışlar. Demişler ki borçlu kısmi ifa teklifinde bulunabilir ve alacaklı da kısmi ifayı kabul etmek zorundadır demişler. 84. madde emredici bir hüküm değil. Aksine anlaşma yapmak mümkün. Dolayısıyla taraflar arasında bir sözleşme varsa alacaklının kısmi ifayı kabul etmek zorunda olduğuna dair. O zaman alacaklı kısmi ifayı kabul etmek zorundadır diyoruz.

2-) Edimin Niteliği Kısmi İfanın Kabulünü Zorunlu Kılabilir

Bu kısmi ifayı kabul zorunluluğu edimin niteliğinden de kaynaklanıyor olabilir. Edim öylesine büyük olabilir ki öylesine büyük bir hacme, cesamete, sahip olabilir ki sizin onu örneğin tek bir kamyonla ifa etmeniz, tek bir gemiyle ifa etmeniz mümkün değildir. Tek bir gemiyle taşımanız mümkün değildir. Tek bir kamyonla taşımanız mümkün değildir. Mutlaka ve mutlaka onu bazı kısımlara ayırarak belli parçalara ayırarak ifa etmeniz kaçınılmazdır. Dolayısıyla edimin niteliğinden kaynaklanan bir sebeple de alacaklı neyi kabul etmek zorunda kalabilir? Kısmi ifayı kabul etmek zorunda kalabilir. Çok hacimli bir malın teslimi, tonlarca çimentonun teslimi, tonlarca buğdayın teslimi öyle tek bir seferde gerçekleştirilemez. Mutlaka bunun parçalara ayrılması gerekir. Dolayısıyla da sözleşmede yazmıyor olsa dahi alacaklının kısmi ifayı kabul zorunluluğu edimin niteliğinden kaynaklanabilir.

3-) Dürüstlük Kuralı Gereği Kısmi İfayı Kabul Zorunluluğu Söz Konusu Olabilir

Bir başka sebep dürüstlük kuralıdır. Borçlu borcunun neredeyse tamamına yakınına ifa etmiştir. 100.000 liralık borcun 99.999 lirasını ödemiştir. Acaba kısmi ifayı hâlâ alacaklı reddedebilir der misiniz? Yoksa geri kalan alacak kısmı için böylesine sergilenen bir tavır dürüstlük kuralına aykırı mıdır dersiniz? Herhalde ikincisi olsa gerekir, değil mi?

Efendim işte 328 çuval un teslim edilmesi gerekiyor. 328 torba çimento teslim edilmesi gerekiyor. Kamyonu yüklenmiş 326 çuval un. 326 torba çimento. “Geri kalan 2 torba çimento, geri kalan 2 çuval una ne oldu? Vereceğiz! Basit bir yükleme hatası yaptık!”

Yani acaba burada kısmi ifayı kabul zorunluluğu var mı yok mu desem bana ne dersiniz? Yani kısmi ifayı kabul zorunluluğu, borcun geri kalan kısmının sona erdiği anlamına gelmiyor, değil mi? Sadece ve sadece borç ifa edildiği kısmi itibarıyla sona eriyor. Hâlâ 2 çuval un alacaklı mısınız? Elbette. Hâlâ 2 torba çimento alacaklı mısınız? Elbette ama bu durum size sunulan bu kısmi ifayı reddetmeniz için gerekçe olamaz.

Baktığımız zaman demek ki 1. Sözleşmede kısmi ifayı kabul zorunluluğu olabilir. 2. Edimin niteliğinden kaynaklanan bir kısmi ifayı kabul zorunluluğu söz konusu olabilir. 3. Kısmi ifayı kabul zorunluluğu nereden kaynaklanabilir? Dürüstlük kuralından kaynaklanabilir.

4-) Kısmi İfayı Kabul Zorunluluğu TBK m. 84/f. 1'in Zıt Anlamından Kaynaklanabilir

Başka nereden kaynaklanabilir? 84. maddenin zıt anlamından kaynaklanabilir. 84. maddenin içine bir daha girelim.

a-) Borcun Sadece Bir Kısmı Muaccelse

Hatırlarsanız ne dedim borcun tamamı belli dedim 100.000 lira ihtilafsız dedim. Ve borcun tamamı muaccel olmuş dedim. Peki, borçlu 60.000 lirayı ödemeyi teklif ederse alacaklı kabul etmek zorunda mı diye sorduğumda bana artık ne dediniz? Hayır, zorunda değil dediniz. Bakalım tekrar. Diyor ki m. 84:

“Borcun tamamı belli ve muaccel ise, alacaklı kısmen ifayı reddedebilir. ...”

Peki, o zaman borcun tamamı muaccel değilse yani 100.000 liralık borç örneğinde kalalım. Dört taksitle ödenecekmiş. Ocak ayında, şubat ayında, mart ayında ve nisan ayında ödenecekmiş. Her bir ayın başında ödenecekmiş. 100.000 liralık satış bedeli ödeme borcu, ayda 25.000 lira ödenecek şekilde dört taksitle bölünmüş. Acaba şubat ayı geldiğinde borçlu 25.000 liralık ödemeyi teklif ettiğinde alacaklı ifayı kabul etmek zorunda mı? Kabul etmek zorunda. Çünkü şu an itibarıyla sadece ve sadece şubat ayının alacak hakkı muaccel hale geldi. Gördüğünüz gibi tamamı muaccel değil.

Ama mayıs ayına gelelim. Mayıs ayına geldiğimizde ocak, şubat, mart, nisan her biri için her ayın başında 25'er bin lira ödemeyi taahhüt etmiş bir borçlümüz var. Mayıs ayına geldiğimizde borçlu diyor ki “25.000 lira ödeyeceğim!” Alacaklı kabul etmek zorunda mı? Tamamı muaccel hale geldi. Tamamı da ihtilafsızsa o zaman kısmi ifayı kabul etmek zorunda değil.

Demek ki 84. maddenin 1. fıkrasının içerisine girdik ve zıt anlamından hareketle bazı saptamalarda bulunuyoruz. Diyoruz ki borcun tamamı muaccel değilse bir kısmı muaccel ise alacaklı kısmi ifayı kabul etmek zorundadır. Örneğin borç kısmı kısmı vadelere, taksitlere

bağlanmış ise ve taksitlerin tamamı henüz muaccel değilse sadece ve sadece bazı taksitler muaccelse o zaman borçlu sadece ve sadece vadesi gelen taksitleri ödemek durumundadır diyoruz.

b-) Borcun Tamamı Belirli Değilse Yani Borcun Bir Kısmı İhtilafli ise

Şimdi geliyoruz 84. maddenin içerisindeki diğer bir zıt anlama:

“Borcun tamamı belli ve muaccel ise, alacaklı kısmen ifayı reddedebilir. ...”

“Tamamı muaccelse” ifadesinin zıt anlamını konuştuk. Peki, “tamamı belliyse” ifadesinin zıt anlamını konuşalım. Borcun bir kısmı ihtilafli ise ve bir kısmı da ihtilafsız ise yani şuradaki örnekte ihtilafsız kısım 60.000 liraysa ve borçlu da ihtilafsız kısmı ödemeyi teklif ediyorsa 84. maddenin 1. fıkrasının zıt anlamından ne çıkıyor? O zaman alacaklı borcun ihtilafsız kısmının ifasını kabul etmek zorunda anlamı çıkıyor. Alacaklı borcun bir kısmı ihtilafliyse ihtilafsız kısmının ifasını kabul etmek zorundadır. Yani borç 100.000 lira mı 60.000 lira mı tartışmasında ihtilafsız kısım ne kadar? 60.000 lira. O zaman borçlu kısmi ifayı teklif ederse alacaklı bunu kabul etmek zorundadır.

Dikkat ederseniz 84. maddenin bu lafzı ve bu lafzın zıt anlamı beraberinde şu tehlikeyi taşıyor. Yani bu hüküm, borçlu suni, yapay, gerçek dışı bir ihtilaf çıkarıp alacaklıyı kısmi ifaya zorlamasına imkân sağlayabilir, değil mi? Yani gerçekten de 100.000 lira borçlu olduğunu bilen birisi aslında bu borç 60.000 liradır diye ortaya çıkıp, bir ihtilaf yaratıp, arkasından da sadece ve sadece 60.000 lirayı ödeyerek kısmi ifayı kabule alacaklıyı zorlayabilir. 40.000 lira sonra ödenecek mi ödenmeyecek mi onun tartışması ayrı.

Peki, buna imkân sağlayan 84. madde var. Yani borçluya bir uyumsuzluk yaratıp alacaklıyı kısmi ifayı kabule zorlama imkânı veren bir hüküm bu hüküm. Ama yarın öbür gün yargılamalar yapıp, gerçekte borcun 60.000 lira değil de toplam 100.000 lira olduğu sonucu ortaya çıkarsa ne olacak? Elbette bu suni, bu yapay ihtilafı çıkarmış olan, 84. madde fıkra 1’in zıt anlamından böylece yararlanmak isteyen borçlu da sonuçlarına katlanacak, değil mi? 100.000 lirayı zamanında ödeyememiş olmasının sonuçlarına katlanacak. Yani bakıldığı zaman gerçekten de bütün bunların sonuçlarına katlanmak zorunda kalacak, kendisinden alacaklının bu nedenle uğradığı zarar talep edilebilecektir diyoruz.

5-) Borçlu da Kısmi İfayı Gerçekleştirmekle Yükümlü Olabilir

Devam ediyoruz, 84. maddenin 2. fıkrasını da okuyalım:

“Alacaklı kısmen ifayı kabul ederse borçlu, borcun kendisi tarafından ikrar olunan kısmını ifadan kaçınmaz.”

Yani tartışma var taraflar arasında. 100.000 lira mı 60.000 lira mı şeklinde bir tartışma var. Yani bir ihtilaf var. Baktığınız zaman alacaklı kısmen ifayı kabul etmek zorunda değil ama kısmen ifayı kabul edebilir mi? Evet.

Alacaklı kısmen ifayı talep edebilir mi? Evet. İlerleyen dakikalarda da konuşacağız. Alacaklı kısmen ifayı kabul ediyorsa artık borçlu bu ihtilafsız kısmı bu 60.000 liralık kısmı ödemek zorunda. Borçlu alacaklıyı ihtilafın tümüyle hallini beklemeye zorlayamıyor.

Yani “*Ey alacaklı-bu alacağın 40.000 liralık kısmının mevcut olup olmadığı meselesi çözüme kavuşsun ben de 60.000 lirayı ödeyeyim!*” deme imkânı yok. Evet, bir ihtilaf var ve fakat alacağın bir kısmı da ihtilafsız. Üstelik alacaklı da kısmi ifayı kabul ediyor. O zaman sen de borçlu olarak ne yapmak zorundasın? Bu 60.000 liralık ihtilafsız kısmı ödemek zorundasın. Yani son cümle şu: “*Ey borçlu, bu kısmın ifasını, alacağın tümü üzerindeki ihtilafın çözüme kavuşturulmasına erteleyemezsin.*”

6-) Kambiyo Senetlerinde Alacaklı Kısmi İfayı Kabul Etmek Zorundadır

Peki devam ediyoruz, gelecek sene Ticaret Hukuku derslerinde hocalarınız size kambiyo senetlerini anlatacaklar. Kambiyo senetlerinden çek, bono, poliçeyi anlatacaklar.

Çek uygulaması çok sıklıkla karşınıza çıkacak. Poliçeyi meslek hayatınızda görmeden emekli olma ihtimaliniz var. Uluslararası satımla uluslararası ticaretle uğraşmıyorsanız bankacılık uygulamalarına eğer böyle eğilmiyorsanız poliçeyi görmeden emekli olabilirsiniz. Bono sıradan vatandaşın senet dediği kavram. Bonoya da uygulamada çek kadar olmasa da rastlanır.

Bunları size anlatacaklar ve o zaman size diyecekler ki alacaklı kısmi ifayı kabul etmek zorunda mı diyecekler. Siz ne diyeceksiniz? Alacaklı kısmi ifayı kabul etmek zorunda. Biz zaten şu an neyi konuşuyoruz? Alacaklı kısmi ifayı kabul etmek zorunda olduğu halleri konuşuyoruz. Bunlardan bir tanesi de Türk Ticaret Kanunundan kaynaklanıyor. Türk Ticaret Kanunu’nda üç tane hüküm var. Bir tanesi TTK m. 709 fıkra 2 ve fıkra 3’e göre hamil kısmi ödemeyi reddedemez. Fıkra 3’e girmek istemiyorum şu an itibarıyla. Hamil kısmi ödemeyi reddedemez. Bu poliçeye ilişkin bir hükümdür.

Devam ediyoruz TTK 778. madde var. TTK 778. madde bize şunu söylüyor fıkra 1’inde:

“Bononun niteliğine aykırı düşmedikçe; ... Poliçelerin ... Ödeme hakkındaki 708 ilâ 712 ... maddeler hükümleri bonolar hakkında da geçerlidir.”

Yani poliçede kısmi ifayı kabul etme yükümlülüğü bonoda da uygulanır diyor kanun koyucu. Bono da kısmi ifayı kabul etme zorunluluğu var. Yani 100.000 liralık bir bono var. 100.000 liralık bononun 60.000 lirasını ödeyeceğim diyen bir borçlu var. Alacaklı bu kısmi ifayı kabul etmek zorundadır.

Devam ediyoruz çeki ilişkin hüküm o da 818. maddenin 1. fıkrası. Dikkat poliçeye ilişkin hüküm 709, bonoya ilişkin hüküm 778, çeki ilişkin hüküm de 818:

“Poliçeye ait aşağıdaki hükümler çek hakkında da uygulanır: ... Makbuz istemek hakkına ve kısmen ödemeye dair 709 uncu madde ...”

Yani çekte de kısmi bir ifa mümkün müdür? Kısmi bir ifayı alacaklı kabul etmek zorunda mıdır? Kısmi ifa mümkündür ve alacaklı kısmi ifayı kabul etmek zorundadır.

7-) Kısmi İfa Kabul Zorunluluğu İİK m. 111'den Kaynaklanabilir

Bir diğer istisnamız 4. sınıfa geldiğinizde karşınıza çıkacak. İcra ve İflas Kanununda bir hüküm var. İcra ve İflas Kanununun 111. maddesi var. Bu 111. madde böyle borçlunun borcunu taksitlendirmesine ilişkin bir madde. 111. maddeyi de sizlere okuyalım. Şöyle söylüyor kanun koyucu: İcra ve İflas Kanunu madde 111 kenar başlık “Taksitle ödeme.” Detayına girmeyeceğim ama bilmekte fayda var. 4. sınıfta göreceksiniz:

“Borçlu alacaklının satış talebinden evvel borcunu muntazam taksitlerle ödemeği taahhüt eder ve birinci taksiti de derhal verirse icra muamelesi durur. ...”

Dikkat borçlu borcunu ödemedi. 100.000 lira. Arkasından ne yapıyor? Alacaklı icra takibine geçti. Alacaklı borçlunun haczi mümkün malvarlığı değerlerini haczettirdi. Cebri icra yoluyla açık arttırma suretiyle sattırmak üzere, satış talebinde bulunmak üzere. Kanun koyucu diyor ki borçlu alacaklının satış talebinden evvel borcunu düzenli taksitlerle ödemeyi taahhüt eder ve birinci taksiti de derhal öderse icra muamelesi durur. Yani haczedilen malların satılması engellenir. Hüküm şöyle devam ediyor:

“Şukadar ki borçlunun کافی miktar mali haczedilmiş bulunması ve her taksitin borcun dörtte biri miktarından aşağı olmaması ve nihayet aydan aya verilmesi ve müddetin üç aydan fazla olmaması şarttır. ...”

Gördüğünüz gibi bir peşin, üç aya yayılan üç taksitle borcun ifasını eğer borçlu taahhüt ediyorsa o zaman icra takip muameleleri duruyor diyoruz. Bunu da 4. sınıfa geldiğinizde bizi hatırlarsınız diye umarak sizlere söylüyoruz.

III-) Kısmi İfa Teşkil Etmeyen Ödemeler

a-) Kira Bedellerinin Ödenmesi Kısmi İfa Değildir

Öğrencilerin karıştırmaması gereken bir kavram var. O da şu. Kira sözleşmesinde acaba böyle taksitlerle ödeme falan mı söz konusu? Yani bir kira ilişkisi var. O kira ilişkisinden doğan toplam 100.000 liralık bir borç var. O borç her ay taksitlere mi bölünmüş durumda? Eğer taksitlere bölünmüşse o zaman diyebiliriz ki alacaklı muaccel olan kısmın ifasını kabul etmek zorunda diyebiliriz; ama kira ilişkisinde her aya ilişkin borç ne zaman doğuyor? O ay doğuyor. Burada bir taksitle ödeme ihtimali söz konusu değil. Dolayısıyla kira bedeli ödeme borcunu neye benzetmek doğru değil? Taksitle satışlardaki örneğin taksit bedellerini ödeme borcuna benzetmek söz konusu değil.

Kira sözleşmesinde her aya ilişkin kira bedeli ödeme borçları aynı sözleşmeden doğan ayrı ayrı alacaklardır. Ocak ayı kira bedeli ocak ayında doğar. Şubat ayı kira bedeli şubat ayında doğar. Mart ayı kira bedeli mart ayında doğar.

b-) Art Arda Teslimli Satışlarda Kısım Kısım Yapılan Teslimler Kısmi İfa Teşkil Etmez

Bir başka ihtimal yine böyle taksitlerle karıştırılmaması gereken bir kavram da art arda teslimli satımlardır. Sizin bir fabrikanız vardır. Her ay şu kadar ton mazot ihtiyacınız vardır. Her ay şu kadar ton kömüre ihtiyacınız vardır. Her ay şu kadar metre küp doğalgaza ihtiyacınız vardır. Siz borçlu ile her ay bunların teslimi konusunda mutabık kalırsınız.

Burada da yine bir bütünün çeşitli kısımlara bölünerek parça parça ifası, bir kısmi ifası söz konusu değildir. Art arda teslimli satışlarda da kısım kısım teslim edilmek üzere yapılan satışlarda da ne yapıyoruz? Gerçekten de bir kısmi ifa söz konusu değildir diyoruz. Dolayısıyla baktığımız zaman burada da bir kısmi ifa söz konusu değildir diyoruz. Yani tekrar edecek olursam. Ayrı tarihlerde doğan ayrı borçların ifası kısmi ifa değildir.

c-) Faiz Ödemesi Kısmi İfa Değildir

Ben size önce para borçlarını anlatacağım sonra faizi anlatacağım. Faizi anlatırken diyeceğim ki para borçlarında faiz asıl borca bağlı, ona fer'i nitelikte bir alacaktır ama ayrı bir alacaktır diyeceğim. Bu faiz borcunun ödenmesi de yine bir kısmi ifa değildir. Örneğin 100.000 lira anapara borcu var. 20 bin lira faiz borcu var. 20 bin lira anapara faiz borcunu ödeyen kişi kısmi bir ifade bulunmaz. O faiz borcunu ifa etmiş olur. Dolayısıyla kısmi ifayı kabul zorunluluğu var mı yok mu tartışmasına girmeye gerek yoktur. O ayrı bir borcun ifasıdır.

IV-) Alacaklı Kısmi İfayı Talep Edebilir

Alacaklı kısmi ifayı kabule mecbur değil ama kısmi ifayı talep edebilir mi? Evet kısmi ifayı talep edebilir. Tabii alacaklının bu talebine borçlunun uyması zorunlu değil. Borçlu yine borcunun tamamını ifa etmek isteyebilir. Bu da onun arzusuna kalmış bir şeydir.

Ama demin de söylemeye çalıştığım üzere eğer alacaklı kısmi ifa talebinde bulunduyorsa madde 84 fıkra 2'yi hatırlayın lütfen.

“Alacaklı kısmen ifayı kabul ederse borçlu, borcun kendisi tarafından ikrar olunan kısmını ifadan kaçınamaz.”

Yani alacaklı kısmi ifayı talep etti ancak borçlu kısmi ifaya da tümüyle ifaya da yanaşmadı. Yani ihtilaf var. Ama bu ihtilafta borçlu borcun bir kısmını ikrar ederse o zaman kanun diyor ki borçlu alacaklının kısmi ifa talebine uymamış olmasının sonuçlarına katlanır. Kısmi temerrüt hükümleri uygulanır.

V-) Kısmi İfada TBK m. 100/f. 2'nin Önemi

Son olarak bir noktaya daha değineyim. O da şu: Borçlu B alacaklı A'ya 100.000 lira borçludur. K da 100.000 lira için kefalet imzası atmıştır, kefil olmuştur. Sonuç itibarıyla kefil, borçlu borcu ifa etmediğinde alacaklının uğrayacağı zararı gidermeyi taahhüt eden bir kişidir. Kefalet sözleşmesinde kefil, borçlu borcunu hiç veya gereği gibi ifa etmediğinde alacaklının uğradığı zararı gidermeyi taahhüt eden kişidir.

Örneğin borç miktarı 100.000 liradır, kefalet miktarı ne kadardır? O da 100.000 liradır. Peki, kefalet miktarının 60.000 lira olduğunu varsayalım. Yani borcun sadece bir kısmı için teminat tesis edilebildiğini varsayalım. Kefilin ekonomik gücü ona yetmiş. *Kefil “Ben 100.000 liralık borcun tamamı için kefil olamam. 60.000 liralık kısmı için kefil olurum.”* demiş. Alacaklı da bu öneriyi kabul etmiş. Kefalet sözleşmesinin tarafları kimler? Kefille alacaklı.

Bir süre sonra borçlu 60.000 lirayı ödemiş ama hâlâ ne kadarlık borç duruyor? Borç ne kadardı? 100.000 liraydı. 60.000 liralık kısmını ödedi. Alacaklı kısmi ifayı kabul etti veya kısmi ifayı kabul zorunluluğu söz konusu olduğu için kabul etmek zorunda kaldı.

Şimdi acaba bu kefalet devam eder mi etmez mi gibi sorularımız var. Acaba borçlu yaptığı ödemenin hangi kısma mahsup edilmesi gerektiğini belirleme hakkına sahip mi? TBK m. 100 fıkra 2 diyor ki:

“Alacaklı, alacağıın bir kısmı için kefalet, rehin veya başka bir güvence almış ise, borçlu kısmen yaptığı ödemeyi, güvence altına alınan veya güvencesi daha iyi olan kısma mahsup etme hakkına sahip değildir.”

Hatırlayın lütfen. Borç 100.000 lira idi. Kefalet 60.000 liralık kısmı için verilmişti. Asıl borçlu alacaklı A'ya 60.000 lira ödedi. Peki, borçlu bu çerçevede kefalet borcunun sona ermesini sağlayabilir mi? Hayır sağlayamaz. Kefalet borcu geri kalan 40.000 lirayı da teminat altına almaya devam edecektir.

Biz size bu konuyu tekrar borçların ifası, borçların ifasında makbuz, borçlarını ifasında senedin iadesi, senedin üzerine kısmen ifanın yazılması kısmen ifada mahsubun nasıl yapılacağı gibi başlıklar altında anlatacağız.

Böylelikle kısmi ifayı da geride bıraktım. Sabrınız için teşekkür ederim.

www.ilhanhelvacidersleri.com
